

KİTAP İNCELEMESİ

THE FALL OF CONSTANTINOPLE (KONSTANTİNOPOLİS DÜŞTÜ)

STEVEN RUNCIMAN, (Çev: Derin TÜRKÖMER), Doğan Kitapçılık, 3.Baskı, ISBN:975-6817-67-4, Kasım 1999, ss.247

Mehmet ÇETİN¹

Bu çalışmada incelenecek olan eser Britanyalı tarihçi Steven Runciman'ın 1965 yılında yazdığı *The Fall of Constantinople (Konstantinopolis Düştü)* kitabıdır. Ünlü bir tarihçi olan Runciman'ın bakış açısından İstanbul'un fethini okumak iyi bir tarihçiden akademik bir tarih kitabı okumaktan öte, bir batılının gözünden büyük fethin anlatımını okumaktır. Yazarın bu kitabı yazmak için yola çıkış öyküsü de esasen eserin önemini ortaya koyuyor. Yazar kitabı yazdığı tarihte “son elli yıldır bu fethi anlatan bir eser hariç hiçbir batılı eser yayınlanmamıştır” diyerek yola çıkış nedenini belirtmiştir. Kitabı yazarken doğu ve batı kökenli birçok tarih kitabı ve tarihçiyle de bağlantısı olmuş ve 1453 İstanbul'un fethini, Konstantinopolis Düştü adıyla kitaplaştırarak yayınlamıştır. Kitapta dil sade, anlaşılır ve bir tarih romanı tadında olmakla okuyucuyu sürükleyecek şekilde kullanılmıştır. Kitabın sonunda oldukça zengin bir kaynakça bölümü ve sonrasında dizin bölümü gelmekte ve içinde anlatılan konuya paralellik gösteren küçük haritalarla o dönem okuyucunun aklına resmedilmektedir. Kitabın en sonunda da dönemin Batı Anadolu ve Balkanlar haritası bulunmaktadır.

İncelemeyle ilgili özet verip daha sonra belirli kriterleri ayrı ayrı ele almadan önce belirtmek isterim ki Türk tarihini yalnız Türk tarihçilerden değil objektif olan tüm tarihçilerden okumak, kişiye çok daha geniş bakış açısı kazandırmaktadır. Bu kitabı elime ilk aldığımda klasik anlamda oryantalist bir bakış açısı ile yazılmış bir kitap okuyacağımı düşünerek fakat yine de farklı bir görüşe olan merakıma yenik düşerek okumaya başladım. İlerledikçe gördüm ki kitap gerçek anlamda akademik bir çalışma ve fakat bir o kadar da sürükleyici ve okuması keyifli bir çalışma olmuş. Önsözünde kitabın yazıldığı dönem henüz genç bir Türk tarihçisi olan Prof. Halil İnalçık'a da atıf yapılarak kendisinden de yararlandığının belirtildiğini söylemek isterim. Çok ciddi bir çalışma ve emek sonucu ortaya çıktığını düşündüğüm kitabın, özellikle tarih severlerce mutlaka okunması gerekir diyebilirim.

Kitap 15.yy. başında Bizans İmparatorunun bir Avrupa seyahatine çıkışını kısaca anlatarak başlıyor. İmparator bu ziyaretinde yükselmekte olan Türk tehdidine karşı Fransa ve İngiltere krallarından yardım istiyor fakat yalnızca iyi misafir edilip eli boş ülkesine geri dönmeye mecbur kalıyor. Yazar Batı ile Bizans arasındaki ayrımı ve bunun nedenlerini anlatarak eseri daha da genişletmiş. Sözelimi 13.yy başlarına denk gelen 4. Haçlı Seferi'nde, Haçlıların Bizans'ı nasıl yağmalayıp bir Latin Krallığı kurduklarından bahsederken bunun temellerini kiliselerin arasındaki farklılaşma, hizipleşmeye bağlıyor. Yaklaşık yarım asır sonra İznik'ten geri gelen Bizanslı yöneticiler

¹ GOP Üniversitesi, İİBF, SBE Yüksek Lisans Öğrencisi, e-mail: mehmetcetin85@gmail.com

bu Haçlı Krallığını yıkarak “Yeni Roma” olarak da bilinen son Bizans İmparatorluğu’nu kuruyorlar. 14.yy. ortalarında Bizans’ın yaşadığı siyasi, askeri ve sosyal sorunların hayli arttığı ve Türklerin Osman Bey’in liderliğinde başlattıkları yeni akınların Orhan Bey döneminde de hızla devam ettiği ve dönemin en önemli gücü olmaya başladıkları belirtilmektedir. Dönemin siyasi ve ekonomik konjonktürünü çok detaylı veren yazar, yeni Türk devletinin Bizans’ı Anadolu ve Rumeli’den nasıl kuşattığını ve varlığının son demlerinde olan zayıf Bizans’ın böyle bir güç karşısında zaten yok olmaktan başka çaresi olmadığını da belirtmiştir.

Eser Bizans ve Avrupa hakkında oldukça detaylı bilgiler verdikten sonra tarihte yaklaşık 4 yüzyıl geriye dönerek Türklerin Anadolu’ya gelişlerini, Selçuklular’ın halifeliklerle olan ilişkilerini, Malazgirt savaşını yine tarihi belgelere dayalı biçimde anlatarak Bizans-Türkler karşılaşmasında ikinci tarafın tarihinin de içini tatmin edici şekilde dolduruyor. Özellikle Sultan Murad dönemini anlattığı bölüm, oldukça ilgi çekici denebilir. Hıristiyanların bazı olumsuz durumlara rağmen Sultan Murad’ı sevdikleri ve “O’nun düzenli ve adil yönetimi altında yaşamayı, Bizans’ın belirsizliğinde yaşamaya tercih ettikleri” belirtiliyor. Sultan Murad’ın ölümünden sonra tahta geçen II.Mehmed’in şehzadeligi sırasında ağabeyleri olan Şehzade Ahmed ve Alaeddin’in ani ölümleri üzerine babası tarafından saraya çağırılması ve eğitiminin yetersiz olduğunun görülmesi üzerine özel olarak üzerine düşülerek eğitiminin tamamlanması konusu işlenmiş. Burada birçok alanda dersler alan Mehmed’in altı dil bilmesi, çeşitli bilim dalları yanında felsefe, islam bilgisi ve Yunan edebiyatı alanlarında da derin bilgilere sahip olduğu belirtiliyor. Eserde Sultan Mehmed’in çocukluğundan beri Bizans ve Pontus devletlerini ele geçirme amacı taşıdığı ve bu doğrultuda icraata koyulduğu anlatıldıktan sonra sonu fetihle biten bu sürecin zengin içerikle anlatımına başlanıyor. Burada belirtmek isterim ki daha önce yerli tarih okumalarımda pek rastlamadığım bazı bilgilere kitabın bu bölümlerinde rastladım. Örneğin II.Mehmed’in tahta geçişinden sonra Venedik’le olan anlaşmaları yenilemesi, dahası babasının yaptığı anlaşmaları yenilemesi, elçilere tutumu vb.durumlar Edirne’ye akın akın elçi gelmesine ve gelen elçilerin bu çok genç ve tecrübesiz sultandan zarar gelmeyeceği intibasına kapılmalarına neden olmuş. Hatta bu dönem Mehmed’i tebrik için gelenler ilk olarak Bizans imparatoru Konstantinos’un elçileri olmuş ve Mehmed Bizans toprak bütünlüğüne saygı duyacağını taahhüt ederek elçileri çok hoş karşılamış ve bu da elçilerin dolayısıyla Bizans’ın içinin rahatlamasına neden olmuş görünüyor. Sultanın bu tavırlarını kimisi Halil Paşa’nın etkisinde kalmasına bağlıyor kimisi de esasen niyetini gizlemek için böyle davrandığını düşünüyor. Kısa zaman öncesinde Osmanlı ordusu tarafından ağır yenilgilere uğratılan devletler yeni bir savaşı da göze alamıyor ve kitapta anlatıldığı üzere bekle, gör politikası izlemekten başka çare bulamıyorlar.

Yazar bizce de bilinen Mehmed’in ketumluluğunu, koca bir kış boyunca planlar yapması ve kimseye tek söz etmemesi en nihayetinde Halil Paşa’yı yanına çağırıp “Bana Konstantiniye’yi ver hoca!” diye bağırmasıyla anlatıyor. Bu tarihten sonra başlatılan askeri hazırlıklar ve Osmanlı’nın dönemin süper gücü olmasının altında yatan gerçekler anlatılıyor. Macar top döküm ustası Urban’ın Sultan’a gelerek emrine girmesi ve hatta istediği ücretin dört katının kendisine verilmesi ve muazzam büyüklükte toplar dökmesinin anlatıldığı hazırlıklar bölümünde, tecrübe edilen topların etkisinin korkunç olduğu belirtiliyor. Tüm bu hazırlıklar sonucunda 23 Mart 1453’te Edirne’den ayrılan Osmanlı ordusu Nisan ayı başlarında Konstantiniye önlerine varıyor ve tarihin dönüm noktalarından sayılan bu büyük savaş başlıyor.

Bu noktadan sonra yazar kitabında Bizanslı aydınların fetihten önce ve sonra İtalya’ya göçlerini, Osmanlı içinde fetihten sonra değişen dengeleri, toy ve tehlikesiz olarak görülen Mehmed’in, Fatih olduktan sonra Avrupa’da yarattığı panik ve korkuyu anlatıyor ve kitabın sonunda Konstantiniye’nin düşüşünü anlatan Bizans kaynaklarını verdikten sonra Bizans kilisesinin en son durumunu da ayrı bir bölümde ele alıyor.

Baştan sona kaynaklı bilgilerle örülmüş olay örgüsü, bir kurgu roman tadı bırakıyor okuyucuda. Son olarak yazarın ortaya koyduğu bu kıymetli eseri belirli kriterlere göre inceleyelim:

- Kitabın adı ve diğer tüm başlıklar kitap içeriğine uygundur. Başlıklar oldukça sistemli düşünülmüş, konu bütünlüğünü dağıtmadan fakat detaya inerken de bunu kolaylaştıracak şekilde düzenlenmiştir.

- Yazar oldukça zengin bir kaynak taraması yapmış ve konuyu sağlam temellere oturtup gerekli belge ve bilgileri okuyucuya ulaştırmıştır.
- Yazarın vermiş olduğu bilgiler açık, net ve tatmin edicidir.
- Kullanılan örnekler, olaylar, alıntılar konunun anlaşılmasında önemli yere sahiptir.
- Yazarın kendisinin de belirttiği gibi, yazıldığı dönemde batılı benzeri bulunmayan kitabın bugün de İstanbul'un Fethi konusunda bir başvuru kitabı olduğu su götürmez denilebilir.
- Kitaptan akademik camianın yanı sıra, tarihe meraklı herkes faydalanabilir ve zengin bir kaynak derlemesini sıkılmadan okuyup konu hakkında bilgi sahibi olabilir.
- Yazarın kaynak kullanımı oldukça kapsamlı ve sistemlidir. Derleme, bireysel ve modern kaynaklar olarak üçe bölünen kaynakça bölümü okuyucuyu tatmin edecektir.
- Kitabın amacı, fethin 500. Yılı sonrasında gözlemlenen batılı kaynak eksikliğini gidermek olmuş ve kitap bizce bu amaca ulaşmıştır.

Sonuç olarak Steven Runciman'ın *The Fall of Constantinople* eseri objektif bir tarihçinin, hem batı hem doğu, hem hıristiyan hem müslüman kaynaklarını kullanarak yazdığı ve gerek akademik çalışma gerekse de bir tarih okuma kitabı olarak başarılıdır denebilir. Bir Bizans kraliçesinin Türkler hakkındaki görüşlerinin yanında, islam kaynaklarında geçen Konstantiniye hadisinin bulunması kitabı okurken hem çok tanıdık bilgilere rastgelmemizi sağlıyor hem de yabancı kaynaklardan alınmış özel ve çok ilgi çekici verileri bizlere sunuyor.